***УДК 159.9:34:351.74:378.147***
***DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.32***

***Тюріна В. О., Капінус О. С.***

# ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРА СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування і розвитку професійної компетентності як професійно значущої якості особистості майбутніх офіцерів системи психологічного забезпечення Сил безпеки та оборони України та працівників Національної поліції України зокрема в умовах воєнного стану. Показано, що саме професійна компетентність має поєднувати високу ефективність, психологічну стійкість та безумовну правомірність дій офіцерів системи психологічного забезпечення працівників поліції. Виділено ключові компоненти у структурі професійної компетентності офіцерів-психологів, які є прямими об’єктами впливу юридичної психології: когнітивний, мотиваційний, поведінковий. Обґрунтовано, що юридична психологія виступає інтегруючою навчальною дисципліною, яка забезпечує цілісність професійної компетентності, поєднуючи технічну ефективність з етичною відповідальністю та психологічною грамотністю.*

*Визначено, що ефективне формування професійної компетентності офіцерів Сил безпеки та оборони України та працівників Національної поліції України зокрема вимагає створення інтегративної моделі, яка ґрунтується на принципах діяльнісного підходу та ситуативної автентичності. Для формування професійної компетентності використовуються високоспеціалізовані методи юридичної психології, які перетворюють теоретичні знання на практичні вміння, зокрема, метод ситуаційного профайлінгу, тренінг «Верифікація інформації у стресі», техніка «Психологічна готовність до застосування сили».*

*Запропонована інтегративна модель, що базується на ситуаційно-рольових тренінгах та методиках юридичної психології (профайлінг, верифікація інформації), є ефективним засобом для перетворення теоретичних знань на стійкі, правомірно-орієнтовані навички.*

***Ключові слова:*** *професійна компетентність, професійна підготовка, майбутній офіцер, правоохоронці, юридична психологія, методи юридичної психології, воєнний стан.*

В умовах динамічних соціальних змін, реформування правової системи та, особливо, викликів, пов’язаних із воєнним станом, роль Сил безпеки та оборони України та працівників Національної поліції України зокрема набуває критичної значущості. Суспільство висуває до правоохоронців вимоги, що виходять за рамки лише формального дотримання закону: професійна компетентність офіцера системи психологічного забезпечення має поєднувати високу ефективність, психологічну стійкість та безумовну правомірність дій працівників правоохоронних органів.

Саме юридична психологія виступає тим інтегруючим чинником, що забезпечує цей синергетичний зв’язок. Вона перетворює знання про закон на усвідомлені поведінкові патерни та дозволяє офіцеру-психологу не лише застосовувати загальні психологічні методи, а й розуміти людський фактор у кримінальних, адміністративних та службових процесах. Без глибокого розуміння психології злочину, поведінки свідків, впливу стресу на прийняття рішень та розуміння механізмів професійної деформації, ефективна робота офіцера системи психологічного забезпечення є неможливою.

Тож, все означене вище свідчить, що ефективне виконання офіцерами системи психологічного забезпечення Сил безпеки та оборони України та працівників Національної поліції України зокрема своїх службових обов’язків потребує сформованості у офіцерів-психологів професійної компетентності як визначальної якості особистості.

**Метою статті** є теоретичне обґрунтування ролі юридичної психології як ключового чинника формування професійної компетентності офіцера-психолога Сил безпеки та оборони України та працівників Національної поліції України зокрема, а також розробка концептуальних засад її інтеграції у процес професійної підготовки майбутнього офіцера системи психологічного забезпечення.

Різноманітні питання професійної компетентності правоохоронців широко досліджені (В. Рибалка, О. Комісарова та ін.), так само як і теоретичні основи юридичної психології (О. Бандурка, А. Алфьоров та ін.). Однак, існує наукова прогалина у розробці цілісної, емпірично обґрунтованої моделі, яка б чітко відображала, як саме специфічні знання та методи юридичної психології (психологія свідчень, судовий профайлінг, психологія переговорів), які можуть бути інтегровані в процес формування конкретних, вимірюваних компонентів професійної компетентності офіцера системи психологічного забезпечення, особливо в контексті високого стресу та правової турбулентності.

Розглянемо більш детально сутність та структуру професійної компетентності працівників поліції. Професійна компетентність правоохоронця – це інтегративна, динамічна якість особистості, що визначає його готовність і здатність ефективно, законно та етично виконувати службові обов’язки в умовах постійного ризику та високої відповідальності. Професійна компетентність є набагато ширшим поняттям, ніж просто

володіння набором професійних умінь і навичок, вона включає професійно значущі якості особистості, зокрема, особистісну зрілість та свідоме ставлення до професії [3].

У структурі професійної компетентності правоохоронця виділяють три ключові компоненти, які є прямими об'єктами впливу юридичної психології: когнітивний (знаннєвий), мотиваційний (ціннісний) та поведінковий (практичний).

Професійна діяльність працівника поліції, особливо в умовах воєнного часу, характеризується екстремальними психологічними вимогами, до числа яких відносяться:

– стресостійкість та емоційна саморегуляція: правоохоронець постійно працює в умовах хронічного та гострого стресу (загроза життю, робота з травмованими особами, вплив негативної інформації). Це вимагає здатності швидко відновлювати емоційний баланс та зберігати раціональність [5];

– здатність до ухвалення відповідальних рішень в умовах дефіциту часу та інформації: у критичних ситуаціях (затримання, оперативне втручання) необхідно миттєво оцінити ризики та обрати правомірно коректну та ефективну стратегію. Ця вимога є безпосереднім полем впливу юридичної психології [1];

– високий рівень правосвідомості та етичної відповідальності: правоохоронець, на відміну від інших професій, наділений державним примусом. Це вимагає, щоб його дії завжди були вмотивовані законом і не були продиктовані особистими емоціями чи упередженнями [8].

Високий рівень стресу та специфіка роботи з негативом може призвести до професійної деформації особистості офіцера системи психологічного забезпечення Національної поліції України, яка проявляється у такому:

– синдромі емоційного вигорання: зниження мотивації та емоційна байдужість до виконання службових обов'язків;

– формалізмі та цинізмі: автоматичне застосування інструкцій без урахування індивідуальних обставин та знецінення гідності громадян;

– авторитарності: схильність до використання жорстких та надмірних методів, що може призвести до перевищення службових повноважень та порушення закону.

Юридична психологія є ключовим інструментом профілактики професійної деформації. Вона, через формування етико-правової рефлексії та усвідомлення психологічних наслідків протиправних дій, забезпечує мотиваційний компонент професійної компетентності, допомагаючи офіцеру-психологу зберегти гуманістичну складову своєї місії навіть в екстремальних умовах [7].

Юридична психологія виконує роль методологічної основи для формування і розвитку професійної компетентності працівників поліції, оскільки вона забезпечує системний зв'язок між знаннями про закон (юридична складова) та знаннями про людську поведінку та психіку (психологічна складова). Юридична психологія перетворює формальні норми на дієві, гуманістичні та ефективні професійні навички.

Юридична психологія є фундаментальною основою мотиваційного та когнітивного компонентів професійної компетентності через формування глибокої професійної правосвідомості. При цьому визначальну роль відіграють такі фактори:

– розуміння мотивів правопорушень: знання психології злочину та девіантної поведінки дозволяє офіцеру системи психологічного забезпечення працівників поліції критично аналізувати справжні, часто приховані, психологічні мотиви (потреби, фрустрація, психотравма) дій працівників поліції. Це підвищує роботи та забезпечує індивідуальний підхід у взаємодії;

– етико-правова рефлексія: юридична психологія формує здатність до самокритики та усвідомлення психологічних наслідків власних дій.

Юридична психологія безпосередньо впливає на формування поведінкового компоненту професійної компетентності, надаючи спеціалізовані знання, уміння і техніки роботи з інформацією та людьми [4]. До числа таких знань, умінь і технік відносяться, зокрема:

– критичний аналіз свідчень: знання психології свідчень дозволяє офіцеру-психологу враховувати вплив стресу, втоми, сугестії та особливостей пам'яті на достовірність отриманої інформації. Це перетворює рутинний процес опитування на психологічно грамотне опитування, що мінімізує ризик помилок спілкування;

– психологія переговорів і конфлікту: юридична психологія надає наукову основу для ведення кризових переговорів (особи з суїцидальними намірами) та деескалації конфліктів у публічному просторі. Офіцер-психолог, озброєний цими знаннями й уміннями, здатен використовувати техніки емпатійного слухання та психологічного впливу, що є найбільш ефективним і законним способом контролю ситуації [1].

Юридична психологія є незамінним фактором для забезпечення психологічної стійкості, яка є ключовою вимогою до професійної компетентності офіцера-психолога, особливо в екстремальних умовах [2]. Вирішальну роль відіграють такі фактори:

– оцінка та управління стресом: юридична психологія допомагає офіцеру-психологу ідентифікувати та керувати власними реакціями на стрес (психологія екстремальних ситуацій). Усвідомлення того, як адреналін впливає на когнітивні функції (тунельне бачення, спотворення часу), дозволяє компенсувати ці ефекти за допомогою заздалегідь відпрацьованих алгоритмів, зберігаючи при цьому правомірність дій;

– психологія ідентичності та деформації: юридична психологія надає інструменти для самодіагностики та профілактики професійної деформації (цинізм, вигорання). Це забезпечує мотиваційну стійкість

працівника поліції, допомагаючи йому підтримувати високі етичні стандарти, навіть після багаторазового контакту з негативом.

Таким чином, юридична психологія виступає інтегруючою навчальною дисципліною, яка забезпечує цілісність професійної компетентності, поєднуючи технічну ефективність з етичною відповідальністю та психологічною грамотністю.

Ефективне формування професійної компетентності офіцера-психолога вимагає створення інтегративної моделі, де юридична психологія є не просто навчальним предметом, а й методологічним фундаментом для всіх практичних навичок. Модель ґрунтується на принципах діяльнісного підходу та ситуативної автентичності.

Ключовими принципами створення моделі є такі:

– принцип психологічної легітимності: кожна дія правоохоронця має бути психологічно обґрунтована і відповідати вимогам закону, запобігаючи використанню надмірного чи неправомірного примусу;

– принцип критичної верифікації: розвиток уміння критично оцінювати інформацію та власні когнітивні упередження, використовуючи знання психології свідчень;

– принцип етико-правової рефлексії: постійний самоаналіз дій через призму їхніх юридичних та етичних наслідків.

Для формування професійної компетентності використовуються високоспеціалізовані методи юридичної психології, які перетворюють теоретичні знання на практичні вміння.

1. Метод ситуаційного профайлінгу:

– опис: офіцерам-психологам пропонуються відеозаписи або детальні описи кримінальних сцен/конфліктів;

– завдання: шляхом аналізу поведінкових, комунікативних та психологічних ознак (невербальні показники, мовні патерни, реакція на стрес) скласти попередній психологічний портрет учасників та спрогнозувати їхні подальші дії;

– розвиток професійної компетентності: формує аналітичний компонент професійної компетентності та вміння оперативно оцінювати ризики (ключова вимога до діяльності офіцера-психолога).

2. Тренінг «Верифікація інформації у стресі»:

– опис: моделюються інтенсивні бесіди з особами, які перебувають у стані афекту, чи приховують інформацію;

– завдання: застосовуючи знання психології свідчень та техніки неінвазивного опитування, виявити ознаки брехні, сугестивного впливу або спотворення пам’яті;

– розвиток професійної компетентності: вдосконалює комунікативну та когнітивну професійну компетентності, навчаючи офіцера-психолога відокремлювати факт від емоції та керувати власними когнітивними упередженнями (наприклад, ефектом підтвердження).

3. Техніка «Психологічна готовність до застосування сили»:

– опис: комбінований тренінг, що поєднує фізичну підготовку та психологічний аналіз;

– завдання: у ситуаціях, що вимагають застосування фізичної сили чи вогнепальної зброї, навчити працівника поліції миттєво оцінювати законність та психологічну необхідність своїх дій (критерій мінімально необхідної сили);

– розвиток професійної компетентності: формує мотиваційний та поведінковий компоненти, забезпечуючи, щоб дія, прийнята в умовах гострого стресу, була правомірно обґрунтованою, а не імпульсивною.

– Оцінка ефективності підготовки має бути комплексною і включати критерії та показники, що відображають інтеграцію юридичної психології у процес підготовки, як-от:

– критерій правової та психологічної коректності (когнітивний): здатність офіцера-психолога точно і повно вказувати психологічні чинники (стрес, афект) у протоколах своїх дій, які вплинули на рішення;

– критерій гуманістичної ефективності (поведінковий): оцінка результатів кризових втручань: досягнення мети з мінімальним рівнем фізичного та психологічного примусу (вимірюється за допомогою аналізу відеозаписів симуляцій);

– критерій етичної стійкості (мотиваційний): рівень етико-правової рефлексії та схильність до використання знань юридичної психології для самокорекції та запобігання професійній деформації (вимірюється за допомогою спеціалізованих психологічних опитувальників та експертних оцінок.

**Висновки.** Проведене дослідження теоретично обґрунтувало роль юридичної психології як визначального та інтегруючого чинника у формуванні комплексної професійної компетентності офіцерів системи психологічного забезпечення працівників поліції. Встановлено, що професійна компетентність є не просто сумою знань і навичок, а й якістю особистості, яка має бути правосвідомою, психологічно стійкою та етично обґрунтованою.

Доведено, що юридична психологія як навчальна дисципліна забезпечує необхідний зв’язок між правовими нормами та людським фактором. Вона впливає на формування і розвиток структурних компонентів професійної компетентності, а саме на:

– когнітивний компонент – через психологію свідчень та мотивів злочину, що підвищує об’єктивність аналізу ситуації;

– мотиваційний компонент – через психологію правосвідомості, яка формує стійку етико-правову рефлексію та запобігає професійному вигоранню і цинізму;

– поведінковий компонент – через психологію переговорів та кризового втручання, що гарантує ефективність та законність дій навіть у стресових умовах.

Запропонована інтегративна модель, що базується на ситуаційно-рольових тренінгах та методиках юридичної психології (профайлінг, верифікація інформації), є ефективним засобом для перетворення теоретичних знань на стійкі, правомірно-орієнтовані навички.

Отже, юридична психологія є ключовою навчальною дисципліною, яка забезпечує психологічну легітимність та гуманістичну складову діяльності офіцерів системи психологічного забезпечення працівників поліції.

Результати роботи мають високу практичну цінність для закладів освіти та практичної підготовки офіцерів системи психологічного забезпечення працівників поліції. Зокрема, доцільним є:

– удосконалення навчальних програм, а саме: рекомендується змістити акцент у підготовці з теоретичного вивчення юридичної психології на практичне відпрацювання. Слід запровадити обов'язкові практикуми «Критична верифікація та профайлінг» та «Прийняття рішень у стресі з правовими наслідками»;

– запровадження орієнтованого дебрифінгу: ввести обов'язковий аналіз усіх кризових втручань та застосування примусу (на рівні підрозділів) із залученням психологів. Аналіз має бути сфокусований на психологічних чинниках, які могли призвести до помилки або перевищення повноважень;

– включити до системи атестації інструменти, що оцінюють рівень сформованості етико-правової рефлексії офіцерів-психологів, використовуючи, наприклад, кейси морального вибору та аналіз.

Подальша наукова робота може бути зосереджена на емпіричній перевірці та поглибленні виявлених взаємозв'язків, зокрема:

– емпірична валідація моделі: проведення повномасштабного педагогічного експерименту для кількісного вимірювання зростання рівня сформованості професійної компетентності (за критеріями, орієнтованими на юридичну психологію) у групах, що навчалися за інтегративною моделлю;

– дослідження впливу юридичної психології на психологію бойового стресу: вивчення того, як знання юридичної психології (психологія свідчень, правосвідомість) допомагають офіцерам-психологам, які працюють у системі психологічного забезпечення працівників поліції, зберігати об'єктивність та законність дій в умовах гострого стресу і запобігати моральному виснаженню;

– розробка цифрових інструментів: створення VR-тренажерів та симуляторів, що використовують принципи юридичної психології для моделювання складних ситуацій (допит, кризові переговори), з інтегрованим зворотним зв'язком щодо правової та психологічної коректності дій користувача.

***Використана література:***

1. Бандурка, О. М. (2018). *Юридична психологія:* Підручник. Харків: Майдан. 684 с.
2. Доскевич Г. О. Методичні рекомендації з проведення практичних занять у формі поліцейського квесту в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції. Київ, 2018. 5 с.
3. Тюріна В.О. Квест-технології як фактор формування професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції. *Наука, теорія і практика*. Матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної конференції (08–10.06.2021) Токіо (Японія). 2021. С. 424–428.
4. Тюріна В.О. Структура і сутність професійної компетентності як якості особистості майбутнього офіцера поліції. *Рушійна сила науки та тенденції її розвитку.* Матеріали II Міжнародної науково-теоретичної конференції (20.08.2021) Ковентрі, GBR. 2021. Т. 2. – С. 57–59.
5. Тюріна В.О., Данченко І.О., Полубоярина І.І. Зв'язок гнучких навичок «soft skills» з емоційним інтелектом. *Інноваційні тенденції в науці, практиці та освіті.* Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (22–25.02.2022). Мюнхен, Німеччина. 2022. С. 354–358.
6. Тюріна В.О. Критичне мислення як професійна якість особистості майбутнього офіцера поліції. *Diversity and inclusion in scientific area*. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. 26–28.серпня 2022. Ceac Polonia (Warsaw, Poland). 2022. С. 106–109.
7. Тюріна В.О. Сутність і структура професійної компетентності як якості особистості майбутніх офіцерів кіберполіції. *Актуальні приорітети сучасної науки, освіти й практики.* Матеріали XII Міжнародної науково-теоретичної конференції. 29.03.–01.04.2022. Париж, Франція. 2022. – С. 630–633.
8. Тюріна В.О., Данченко І.О. Емоційний інтелект як фактор формування професійної компетентності майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони України. *Науковий метод: реальність та майбутні тенденції досліджень. Матеріали* II міжнародної науково-теоретичної конференції (25.08.2023). Загреб, Хорватія,. 2023. С. 179–181.

***References:***

1. Bandurka, O. M. (2018). Yurydychna psykholohiia [Legal psychology]. Pidruchnyk. Kharkiv: Maidan. 684 s. [in Ukrainian].
2. Doskevych H. O. (2018). Metodychni rekomendatsii z provedennia praktychnykh zaniat u formi politseiskoho kvestu v zakladakh vyshchoi osvity, yaki zdiisniuiut pidhotovku kadriv dlia Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy ta Natsionalnoi politsii [Methodological recommendations for conducting practical classes in the form of a police quest in institutions of higher education that train personnel for the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police]. Kyiv, 2018. 5 c. [in Ukrainian].

3. Tiurina V. O. (2021). Kvest-tekhnolohii yak faktor formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv politsii [Quest technologies as a factor in the formation of professional competence of future police officers]. *Nauka, teoriia i praktyka.* Materialy XXIX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (08–10.06.2021) Tokio, Iaponiia. 2021. S. 424–428. [in Ukrainian].
4. Tiurina V. O. (2021). Struktura i sutnist profesiinoi kompetentnosti yak yakosti osobystosti maibutnoho ofitsera politsii [The structure and essence of professional competence as a personality quality of the future police officer]. *Rushiina syla nauky ta tendentsii yii rozvytku.* Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii (20.08.2021) Koventri, GBR. 2021. T. 2. – S. 57–59. [in Ukrainian].
5. Tiurina V. O., Danchenko I. O., Poluboiaryna I. I. (2022). Zviazok hnuchkykh navychok «soft skills» z emotsiinym intelektom [Connection of flexible skills «soft skills» with emotional intelligence]. *Innovatsiini tendentsii v nautsi, praktytsi ta osviti.* Materialy VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (22-25.02.2022). Miunkhen, Nimechchyna. 2022. S. 354–358. [in Ukrainian].
6. Tiurina V. O. (2022). Krytychne myslennia yak profesiina yakist osobystosti maibutnoho ofitsera politsii [Critical thinking as a professional personality quality of the future police officer]. *Diversity and inclusion in scientific area.* Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. 26–28 serpnia 2022. Ceac Polonia (Warsaw, Poland). 2022. S. 106–109. [in Ukrainian].
7. Tiurina V. O. (2022). Sutnist i struktura profesiinoi kompetentnosti yak yakosti osobystosti maibutnikh ofitseriv kiberpolitsii [The essence and structure of professional competence as a personality quality of future cyber police officers]. *Aktualni pryoritety suchasnoi nauky, osvity y praktyky*. Materialy XII Mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii. 29.03.–01.04.2022. Paryzh, Frantsiia. 2022. S. 630–633. [in Ukrainian].
8. Tiurina V. O., Danchenko I. O. (2023). Emotsiinyi intelekt yak faktor formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv sektoru bezpeky y oborony Ukrainy [Emotional intelligence as a factor in the formation of professional competence of future officers of the security and defense sector of Ukraine]. *Naukovyi metod: realnist ta maibutni tendentsii doslidzhen.* Materialy II mizhnarodnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii (25.08.2023). Zahreb, Khorvatiia. 2023. S. 179–181. [in Ukrainian].

***V. Tiurina, O. Kapinus. Legal psychology as a factor in the formation of the professional competence of an officer of the psychological support system of the National Police of Ukraine under martial law***

*The article substantiates the relevance of the problem of formation and development of professional competence as a professionally significant personality quality of future officers of the system of psychological support of the Security and Defense Forces of Ukraine and employees of the National Police of Ukraine, in particular, in the conditions of martial law. It is shown that professional competence should combine high efficiency, psychological stability and unconditional legality of actions of officers of the system of psychological support of police officers. The key components in the structure of the professional competence of psychologist officers, which are the direct objects of the influence of legal psychology, are highlighted: cognitive, motivational, behavioral. It is substantiated that legal psychology acts as an integrating educational discipline that ensures the integrity of professional competence, combining technical efficiency with ethical responsibility and psychological literacy.*

*It was determined that the effective formation of professional competence of officers of the Security and Defense Forces of Ukraine and employees of the National Police of Ukraine, in particular, requires the creation of an integrative model based on the principles of an activity approach and situational authenticity. For the formation of professional competence, highly specialized methods of legal psychology are used, which turn theoretical knowledge into practical skills, in particular, the method of situational profiling, the training «Verification of information under stress», the technique «Psychological readiness to use force».*

*The proposed integrative model, based on situational role-playing trainings and methods of legal psychology (profiling, information verification), is an effective tool for transforming theoretical knowledge into sustainable, legal-oriented skills.*

***Key words:*** *professional competence, professional training, future officer, law enforcement officers, legal psychology, methods of legal psychology, martial law.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0